

**Masarykova univerzita v Brně
Pedagogická fakulta**

ZÁVĚREČNÝ PROJEKT

Kód a název kurzu: SPSMP_MTO2 Metodologie 2

Vyučující: Mgr. Lenka Slepíčková

Vypracovala: Bc. Eva Jeřábková

UČO: 244463

Studijní obor: PdF SPPU Speciální pedagogika pro učitele

Školní rok: 2010/2011

Výzkumné téma: Didaktické metody, formy a pomůcky používané v zařízeních pro dospělé osoby s mentálním postižením

Výzkumný problém: Vhodnost volby didaktických metod, forem a pomůcek ve výchovném procesu, určených pro dospělé osoby s mentálním postižením.

Hlavní výzkumná otázka: Které didaktické metody, formy a pomůcky volí speciální pedagogové ve výukovém procesu jako vhodné pro vzdělávání dospělých osob s mentálním postižením?

Vedlejší výzkumné otázky: Co považují speciální pedagogové za mezník začátku dospělosti osob s mentálním postižením.

Co považují dospělí lidé s mentálním postižením za mezník začátku jejich dospělosti.

Proč je zvolené téma relevantní?

Problematika dospělosti osob s mentálním postižením je v dnešní době velmi diskutované téma. Jedna a ta jistá osoba s mentálním postižením může mít v určitém čase různý biologický a mentální věk. Biologický věk odpovídá tělesnému růstu a vývoji. Mentální věk se používá při testování inteligence.

Tvrzení, že dospělá osoba s mentálním postižením je jako osoba mladšího věku, je chybným užitím tohoto pojmu. V důsledku toho se pak často stává, že je přístupováno i k dospělému jedinci s mentálním postižením jako k dítěti a ne jako k dospělé osobě, která má nárok na úctu a respektování potřeb, které bývají blíže potřebám dospělého člověka. A to navzdory tomu, že určité projevy v chování osob s mentálním postižením mohou být příznačnější pro mladší věk. Soustředění se pouze na inteligenční úroveň jedince s mentálním postižením mnohdy způsobuje neadekvátní jednání s lidmi s mentálním postižením.

Cíl výzkumu:

Cílem mého výzkumu je zjistit, jaké didaktické metody, formy a pomůcky volí speciální pedagogové ve výukovém procesu jako vhodné pro vzdělávání dospělých osob s mentálním postižením.

Dále také, zda si speciální pedagogové uvědomují odlišnosti v přístupu k nezletilým osobám s mentálním postižením a dospělým osobám s mentálním postižením.

V neposlední řadě chci prostřednictvím výzkumu poukázat na důležitost volby vhodných didaktických metod v procesu vzdělávání dospělých osob s mentálním postižením.

Volba výzkumné strategie

Pro svůj výzkum jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii, protože chci oslovit malý počet osob, analyzovat výzkumný problém pomocí rozhovoru a pozorování a hledat všechny souvislosti. Pro můj výzkum je důležitý přímý kontakt s aktéry.

Metoda sběru dat

Pro výzkum byly zvoleny dvě metody sběru dat. Hlavní metodou byl zvolen rozhovor. Jako doplňující jsem zvolila metodu pozorování.

Počet zkoumaných jednotek

Pro svůj výzkum oslovím deset speciálních pedagogů, kteří pracují s dospělými osobami s mentálním postižením v Brně a okolí.

Způsob kontaktování

Nejprve kontaktuji speciální pedagogy formou předem promyšleného dopisu, pomocí emailové korespondence, kde vše vysvětlím, „nalákám“, navrhnu a domluví si s jednotlivými pedagogy vhodný termín k osobnímu setkání a k hospitaci v jejich vyučovací hodině.

Zvolené metody a jejich možné výhody a etické problémy

Cílem práce je poukázat na důležitost volby vhodných didaktických metod v procesu vzdělávání dospělých osob s mentálním postižením, nikoliv kritika volby forem a metod nesprávných.

Výzkumník nejprve provede hospitaci v jedné vyučovací hodině každého z pedagogů a následně uskuteční rozhovor s pedagogem. Zmíněný rozhovor bude z části reflektovat vyučovací hodinu a z části se bude týkat přímo postojů pedagoga k tématu dospělosti lidí s mentálním postižením. Snaha výzkumníka je především zjistit osobní postoje jednotlivých pedagogů, zdůraznit anonymitu a nabádat k otevřenosti k danému tématu.

Scénář rozhovoru

1. Část rozhovoru reflektující vyučovací hodinu

Proč jste zvolila tyto metody práce?

Jak reagují žáci na zvolené metody práce?

Jaké jsou nejčastější zájmy Vašich žáků?

Jak jich využíváte ve výuce?

2. Část rozhovoru zjišťující postoje pedagogů

Jaké metody práce volíte ve Vaší výuce nejčastěji?

Jaká je zpětná vazba vašich studentů?

Jak se projevuje dospělost u Vašich žáků?

Vnímá podle Vás osoba s mentálním postižením svůj věk a dosažení dospělosti?

Plán pozorování

Typ školy:

Datum hospitace:

Vyučovací hodina :

Počet žáků :

Téma vyučovací hodiny :

Cíl vyučovací hodiny :

Motivace žáků k práci :

Organizace hodiny (Využívání metod a forem práce, pomůcky, relaxace, individualizace, diferenciacie, přístup učitele, komunikace se žáky) :

Klima třídy (zapojení žáků, udržení pozornosti, spolupráce mezi žáky, řešení problémových situací) :

Průběh a náplň vyučovací hodiny :

Záznam z prvního realizovaného pozorování

Typ školy: Praktická škola (Brno)

Datum hospitace: 3. 5. 2011

Vyučovací hodina : praktické vyučování

Počet žáků : 10

Téma vyučovací hodiny: Příprava na výstavu „Hudba kolem nás a v nás“

Cíl vyučovací hodiny: Vyrobít bubínek z plechovky od kávy, koncentrace pozornosti

Motivace žáků k práci :

- připomenutím výstavy a nutnosti výroby nástrojů (aby bylo co vystavovat,...)

Organizace hodiny (Využívání metod a forem práce, pomůcky, relaxace, individualizace, diferenciací, přístup učitele, komunikace se žáky) :

- o přestávce příprava pomůcek, sražení lavic a práce u jednoho stolu
- direktivní přístup při bubnování, žádná volnost v projevu

Klima třídy (zapojení žáků, udržení pozornosti, spolupráce mezi žáky, řešení problémových situací) :

- problémová situace, když studenti nechtěli skončit s bubnováním (předtím měli dlouho možnost) a p. učitelka chtěla dál vést hodinu výkladem (odebrala plechovky studentům zase zpět a dostali trest – opisovat text do sešitu)

Průběh a náplň vyučovací hodiny :

Úvod:

- připomenutí výstavy
- otázky co je to bubínek, jak se na něj hraje a kdo na něj hraje

Expozice:

- kresba na pruh papíru, který se následně přilepili na plechovku

Fixace:

- bubnování v rytmu písničky, tanec

Poznámky:

- Proč pedagog nedal možnost výběru výroby nástrojů (někteří žáci neměli zájem o výrobu bubínku, ale chtěli vyrábět jiné nástroje – chrastící, nebo zvonkohru)?
- Kdo vymyslel téma výstavy – žáci, nebo pedagog?
- Pedagog oslovoval studenty zdrobnělinami: „Janičko“, „Milánku“.

Námět ke změně výzkumného návrhu

V praxi jsem zjistila, že by bylo lepší, pozměnit formu pro plán pozorování a přidat kolonky pro moje poznámky, nebo otázky, které mi z pozorování hodiny vyplynou.

Plán pozorování

Typ školy:

Datum hospitace:

Vyučovací hodina :

Počet žáků :

Téma vyučovací hodiny :

Cíl vyučovací hodiny :

Motivace žáků k práci :	Poznámky:
Organizace hodiny (Využívání metod a forem práce, pomůcky, relaxace, individualizace, diferenciacce, přístup učitele, komunikace se žáky) :	Poznámky:
Klima třídy (zapojení žáků, udržení pozornosti, spolupráce mezi žáky, řešení problémových situací) :	Poznámky:
Průběh a náplň vyučovací hodiny :	Poznámky:

Seznam relevantní literatury

1. BARTOŇOVÁ, M., BAZALOVÁ, B., PIPEKOVÁ J.: *Psychopedie*. Brno: Paido, 2007. 150 s. ISBN 978-80-7315-161-4.
2. BARTOŇOVÁ, M., VÍTKOVÁ, M.: *Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno: Paido, 2007. 247 s. ISBN 978-80-7315-158-4.
3. BROWNING, P., L. *Mental Retardation. Rehabilitation and counseling*. Springfield : Charles C Thomas, 1974. 447 s. ISBN 0-398-03006.
4. ČERNÁ, M. A KOL.: *Česká psychopedie*. Praha: Karolinum, 2009. 222 s. ISBN 978-80-246-1565-3.
5. FARKOVÁ, M. *Dospělost a její variabilita*. 1.vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2480-5.
6. JESENSKÝ, Ján. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2000. 354 s. ISBN 8071848239.
7. KOPŘIVA, P., a kol. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0.
8. KREJČÍŘOVÁ, O. A KOL.: *Problematika zaměstnávání občanů se zdravotním postižením*. Praha: Rytmus, 2005. 87 s. ISBN 80-903598-1-7.
9. MUŽÍK, Jaroslav. *Řízení vzdělávacího procesu : andragogická didaktika*. Vyd. 1. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2010. 323 s. ISBN 9788073575816.
10. MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2009. 203 s. ISBN 9788021050297.
11. OSWALD, W. D., FLEISCHMANN, U. M. *Gerontopsychologie. Psychologie des alten Menschen*. Stuttgart : W. Kohlhammer, 1983. 181 s. ISBN 3-17-007960-3.
12. PIPEKOVÁ, J. A KOL.: *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 1998. 403 s. ISBN 80-85931-65-6.
13. PRŮCHA, J., MAREŠ, J., WALTEROVA, E.: *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. 324 s. ISBN 80-7178-772-8
14. PUESCHEL, S. M.: *Downův syndrom pro lepší budoucnost*. Praha: Teach-market, 1997. 142 s. ISBN 80-86114-15-5.
15. SELIKOWITZ, M.: *Downův syndrom*. Praha: Portál, 2005. 197 s. ISBN 80-7178-973-9.

16. ŠIŠKA, J. *Mimořádná dospělost*. Disertační práce. Praha: PdF UK, 2000.
17. ŠIŠKA, J. Vzdělávání dospělých občanů s mentálním postižením. In: KRAHULCOVÁ, B. *Postižený člověk v procesu senescence*. Praha: UK – PdF, 2002. ISBN 978-80-7290-094-7.
18. ŠVARCOVÁ, I.: *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006. 198 s. ISBN 80-7367-060-7.
19. ŠVARCOVÁ, I. *Komplexní systém vzdělávání dětí, mládeže a dospělých s těžším mentálním postižením*. 2. vyd. Praha: Septima, 1995. ISBN 978-80-85801-54-5.
20. ŠVAŘÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
21. VALENTA, M., KREJČÍŘOVÁ, O.: *Psychopedie*. Olomouc: Netopejř, 1997. 193 s. ISBN 80-902057-9-8.
22. VALENTA, M., MULLER, O.: *Psychopedie*. Praha: Parta, s.r.o., 2003. 439 s. ISBN 80-7320-063-5.
23. VANČURA, J.: *Zkušenost rodičů dětí s mentálním postižením*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu, 2007. 151 s. ISBN 978-80-87029-14-5.
24. *Zákon o sociálních službách 108/2006 Sb.* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 14.3. 2006. [cit.10.2.2010]. Dostupný na WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/6195/zakon_108_2006.pdf.

Jak se ukazuje ve vašem prvním pozorování, které ukázalo mnoho nových a zajímavých témat, možná by nebylo od věci formulovat výzkumné otázky širěji a ptát se na to, jak se vlastně promítá věk osob s MP do práce s nimi.